

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Puranen, Matti

Title: Tianxia, Kiina ja hegemonisen vakauden teoria

Year: 2020

Version: Published version

Copyright: © Puranen & Suomen rauhantutkimusyhdistys ry, 2020

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Puranen, M. (2020). Tianxia, Kiina ja hegemonisen vakauden teoria. *Kosmopolis*, 50(1), 8-24.
<http://urn.fi/URN:NBN:fi:ELE-017367201>

Tianxia, Kiina ja hegemonisen vakauden teoria

Matti Puranen, YTM, FM,
Tohtorikoulutettava, Jyväskylän yliopisto, Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Sähköposti: matti.i.puranen@student.jyu.fi

Tianxia, China and the theories of hegemonic stability

ABSTRACT

Tianxia theory is one of the most prominent initiatives of recent Chinese international thought, both within China as well as internationally. Theorists working on tianxia theory are studying imperial China's traditional system of foreign relations and claim that the current international order, which is based on competing national states, should be replaced with some kind of world government, inspired by the unique Chinese 'tianxia-worldview'. This article compares the central concepts of the tianxia theory with theories of hegemonic stability. The article argues that although tianxia-theory attempts to present itself as a unique theoretical construct, on a closer evaluation its concepts hold many similarities with the concepts of the three traditions mentioned.

Keywords: China, theory of world politics, hegemonic stability, tianxia-theory, international relations

TIIVISTELMÄ

Kiinassa on 2000-luvulla rakennettu kiinalaista maailmanpolitiikan teoriaa, joka ammentaa lännen sijaan Kiinan omasta historiasta ja älyllisestä traditiosta. Yksi eniten huomiota herättäneistä teoreettisista aloitteista on niin kutsuttu tianxia-teoria, jonka mukaan nykyinen kansallisvaltioihin pohjautuva kansainvälinen järjestelmä tulisi korvata Kiinan historiasta löytyvän tianxia-mallin mukaisella keskuskohdetulla maailmanvaltiolla. Artikkelin vertaa tianxia-teoriaa hegemonisen vakauden teorian erilaisiin variantteihin ja esittää, että lähemmin tarkasteltuna tianxia-teorian ajatukset ovat varsin samankaltaisia jo vakiintuneiden teorioiden ajatusten kanssa.

Asiasanat: Kiina, maailmanpolitiikan teoria, hegemonisen vakauden teoria, tianxia-teoria.

Johdanto¹

Kiinan vaikutusvalta maailmanpolitiikan kentällä on kehittynyt nopeasti. Taloudellisen, poliittisen ja sotilaallisen valtansa lisäksi Kiina haluaa vaikuttaa lisääntyvästi myös maailmanpolitiikasta käytyyn keskusteluun ja maailmanpoliittiseen ajatteluun. Kiinan näkökulmasta länsi pitää yhä tiukasti hallussaan 'puhevaltaa' (话语权, *huayu quan*) siitä, mitä maailmanpolitiikka ylipäätään on, mitkä ovat sitä ohjaavat arvot ja miten sen ongelmat tulisi ratkaista. (Ks. Rolland 2020) Puhevaltansa kautta länsi hallitsee kansainvälistä järjestelmää, jota kiinalaisissa analyyseissä pidetään epäoikeudenmukaisena ja toimimattomana. Järjestelmä tulisi uudistaa ja demokratisoida niin, että ei-läntisten maiden - erityisesti Kiinan - näkemykset tulisivat paremmin kuuluviin. Avain piilee Kiinan oman puhevallan kehittämisessä: puhevaltaansa vahvistamalla Kiina katsoo voivansa murtaa länsimaisen ideologian ylivallan ja tuoda oman maailmankuvansa ja käsitteistönsä maailmanpolitiikan agendalle. (ma.)

Puhevallan kehittämisestä on tullut presidentti Xi Jinpingin kaudella (2012-) valtiollinen prioriteetti. Kiinan johto on kannustanut maan älymystöä rakentamaan 'Kiinan tarinaa', joka esittäisi Kiinan rauhanomaisena ja harmonisena maailmanpoliittisena toimijana, mutta myös auttaisi kehystämään maailmanpolitiikan luonnetta ja sen keskeisiä arvoja kiinalaisin käsittein. (ma.)

Monet kiinalaiset tutkijat ovatkin 2000-luvulla ryhtyneet kehittämään 'kiinalaisia maailmanpolitiikan teorioita'. Näiden tutkijoiden mukaan vakiintuneet maailmanpolitiikan teorat - kuten realismi tai liberalismi - perustuvat länsimaiden historialliseen kokemukseen ja ajattelutraditioon. Ne eivät päde Kiinaan, koska Kiina on käynyt läpi täysin erilaisen historiallisen kehityksen ja maan filosofinen perinne kumpuaa tyystin erilaisista lähtökohdista. Kiinan ei näiden tutkijoiden mukaan tulisi analysoida maailmaa lännestä tulevien teorioiden valossa vaan rakentaa oma kiinalainen koulukuntansa. (ks. Puranen 2016; Kallio 2016)

Yksi merkittävimmistä teoreettisista aloitteista tällä saralla on niin kutsuttu tianxia-teoria (天下论, *tianxia lun*). Sen keskeisten argumenttien mukaan nykyinen liberaali kansainvälinen järjestelmä, joka perustuu tasa-arvoisten ja suvereenien kansallisvaltioiden välisille suhteille, on lännen luomus, eikä suinkaan universaali tai edes optimaalisin malli maailmanpolitiikan järjestämiseksi. Päinvastoin, länsi on sotilaallisella ylivoimallaan laajentanut oman alueellisen järjestelmänsä globaaliksi ja tukahduttanut maailmanpolitiikassa aiemmin vallinneen kulttuurisen monimuotoisuuden. (Puranen 2019; Puranen 2019b)

Tianxia-teoreetikoiden mukaan kiinalainen sivilisaatio kehittyi itsenäisesti hyvin toisenlaisissa olosuhteissa kuin länsi. Teoreetikoiden mukaan Kiinan poliittinen kosmologia on aina perustunut ajatukseen, jonka mukaan koko maailma - 'kaikki taivaan alla' (天下, *tianxia*) - tulisi yhdistää hyvántahtoisen keskuksen alaisuuteen. Kosmologia materialisoitui teoreetikoiden mukaan historiassa Kiinan imperiumin ympärille rakentuneessa 'tribuuttijärjestelmässä', jossa Kiinan keisari toimi johtavana keskuksena ja pienemmät valtiot vannovivat sille uskollisuutta vasalleina. Järjestelmä ei tuntenut suvereniteettia tai

¹Artikkeli on tiivistetty ja suomennettu kirjoittajan parhaillaan viimeistelemästä väitöskirjan käsikirjoituksen luvusta.

tasa-arvoa, mutta oli teoreetikoiden mukaan lännen westfalenilaista järjestelmää rauhanomaisempi ja suvaitsevampi. (ma.)

Tianxia-teorian mukaan Kiinan tianxia-järjestelmä romahti, kun läntiset suurvallat levittivät kansallisvaltioihin pohjautuvan järjestelmänsä Kiinaan 1800-luvulla. Se tulisi kuitenkin pystyttää uudelleen, sillä westfalenilainen kansallisvaltiojärjestelmä ei enää kykene selviytymään globalisaation mukanaan tuomista haasteista. Tianxia-teoreetikot, kuten Zhao Tingyang, Sheng Hong ja Bai Tongdong², pyrkivät kehittämään muinaisesta tianxiasta nykyaikaistetun version, jossa jonkinlainen keskusinstituutio ylläpitäisi maailmanrauhaa, ja jossa valtiollinen suvereniteetti olisi nykyistä huomattavasti rajoitetumpi. (ma.)

Tianxia-teoria ja sen esittelemä käsitteistö on vakiinnuttanut asemansa kiinalaisessa maailmanpolitiikan teoriaa käsittelevässä keskustelussa. (ks. Schneider 2014) Teoria on noussut keskusteluun myös Kiinan ulkopuolella, jossa se on nähty potentiaalisena ituna ei-länsimaiselle maailmanpolitiikan teorialle, ellei peräti alustavana kaavakuvana kiinalaiselle maailmanjärjestelmälle, joka voisi korvata länsimaisen kansallisvaltiomallin. (ks. Acharya & Buzan 2010; Käkönen 2018, Babones 2017)

Suurin osa tianxia-teoriaa koskevasta keskustelusta on ollut kuitenkin luonteeltaan varsin kriittistä. Yksi aihetta runsaiten käsitelleistä tutkijoista, William Callahan, on esimerkiksi argumentoinut tianxian edustavan lähinnä uudenlaista hegemoniaa, jossa keisarillisen Kiinan imperialistinen järjestelmä on päivitetty 2000-luvun olosuhteita vastaavaksi. (ks. Callahan 2008, 2013) June Dreuel on puolestaan esittänyt tianxia-teorian vääristävän Kiinan historiaa nykypäivän poliittisia tarpeita tukevaan muotoon, mikä on ”parhaimmillaan vain epärehellistä, mutta pahimmillaan vaarallista.” (Dreyer 2015, 1031)

Tianxia-teoriaa on arvosteltu myös Kiinassa, jossa siihen ovat tarttuneet erityisesti historiantutkijat, kuten Ge Zhaoguang ja Lei Yi. Ge ja Lei mukaan tianxia-teorian maalaama kuva rauhanomaisesta ja suvaitsevaisesta tianxia-järjestelmästä on syvässä ristiriidassa historiallisista lähteistä löytyvän todellisen Kiinan imperiumin kanssa, joka oli aggressiivinen ja etnosentrinen toimija. (Ge 2015, Lei 2001) Toisaalta maltillisemmat kriitikot, kuten Xu Jianxin ja Li Mingming arvioivat tianxian käsitteessä itsessään piilevän paljon potentiaalia, mutta kritisoivat teorian hegemonisia ja hierarkkisia piirteitä. (Li 2011; Xu 2007)

Kriitikkistä huolimatta käsite on suosiossa Kiinan johdossa, sillä se istuu erinomaisesti hallinnon Kiinan erityislaatuisuutta korostavaan retoriikkaan. Esimerkiksi presidentti Xi käyttää käsitettä toistuvasti kuvaillessaan kuinka Kiina toimii tianxia-maailmankatsomuksensa vuoksi maailmanpolitiikassa harmonisella ja rauhanomaisella tavalla. Xin hallinnon ulkopoliittinen ydinkäsite ’ihmiskunnan kohtalonyhteisö’ (人类命运共同体, *renlei mingyun gongtongti*) sisältää myös varsin selkeitä yhtymäkohtia tianxia-teoreetikoiden esittämiin ajatuksiin.³

Erityislaatuisuutta korostavaan retoriikkaan sopii hyvin myös tianxia-narratiivin ytimestä löytyvä okkidentalinen jako Kiinaan ja ’länteen’. (ks. Kopra 2016) Teoreetikoiden kuvailema läntinen sivilisaatio on ollut läpi historiansa jakautunut keskenään taisteleviin valtioihin, eikä siksi ole kyennyt kehittämään Kiinalle ominaista ’maailmallista’ (世界性, *shijixing*) ajattelua. Sen sijaan lännen ajattelu perustuu valtioiden välisiin kamppailuihin, ja maailma nähdään esimerkiksi Zhao Tingyangin mukaan yksinkertaisesti maantieteellisenä

²Zhao Tingyang on filosofi ja tutkija Kiinan yhteiskuntatieteiden akatemiassa. Sheng Hong on tutkija itsenäisessä Tianze-instituutissa. Bai Tongdong on filosofian professori Shanghai Fudanin yliopistossa.

³Kiinan virallisen ulkopoliitiikan ja tianxian suhteesta, ks. Puranen 2020.

alueena, joka pitää jakaa erilaisten yksiköiden kesken, ja jossa kiiwas kamppailu resursseista on vain luonnollista. Nykyinen, hajanainen ja keskinäiseen kilpailuun perustuva maailmanpolitiikka on tämän ajattelutradition luomus ja harmonisen ja yhtenäisen tianxian vastakohta. (Puranen 2019)

Tianxiasta ja siinä piilevästä potentiaalista puhutaan suhteellisen paljon, mutta käsitteen ja sen visioiman uuden maailmanjärjestelmän tarkat kuvaukset ovat harvassa. Siksi tämä artikkeli analysoi tianxia-teorian keskeisimpiä käsitteitä vertaamalla niitä tiettyihin maailmanpolitiikan teoriassa jo vakiintuneisiin käsitteisiin. Artikkelin pyrkii selventämään mitä tianxian käsite todella (POIS) tarkoittaa ja kuinka paljon uutta ja uniikkia ainesta se loppujen lopuksi sisältää. Onko tianxia paremminkin eräänlainen 'meemi', joka on vakiinnuttanut asemansa maailmanpolitiikkaa käsittelevässä puheessa ja pyrkii hallitsemaan sen agenda sisällyttämättä mitään erityisen relevanttia?

Artikkeli vertaa tianxia-teoriaa maailmanpolitiikan teoriaperinteessä vakiintuneeseen hegemonisen vakauden teoriaan (*hegemonic stability theory*) ja sen erilaisiin variantteihin. Hegemonisen vakauden teorian mukaan vakaa kansainvälinen järjestelmä on - tianxian tapaan - aina tarvinnut vahvan hegemonisen keskuksen. Hegemoniset järjestelmät voivat kuitenkin saada hyvin erilaisia muotoja ja esimerkiksi John Ikenberryn kehittämä liberaali 'perustuslaillinen järjestelmä' (*constitutional order*) voidaan nähdä tianxiaa muistuttavana liberaalina hegemoniana. Tarkasteluun valitut hegemoniateoriat ovat kiinnostuneita valtiotason ylittävistä politiikasta ja esittävät teoreettisia ratkaisuja juurikin niihin ongelmiin, joita tianxia-teoria pitää yksinomaan 'lännen' patologisina piirteinä.

Metodillisesti artikkeli ammentaa käsitehistoriallisen tutkimuksen työkalupakista, sekä paloslaisesta politiikan tulkinnasta, jonka mukaan kaikesta inhimillisestä toiminnasta voidaan löytää poliittisia ulottuvuuksia. Kari Palosen ajattelun valossa maailmanpolitiikasta käyty teoreettiset keskustelut voi nähdä eräänlaisena *teoriapolitikointina*, jonka tarkoituksena on esittää tulkintoja maailmanpolitiikan perimmäisestä olemuksesta ja sen tekemisen mahdollisuuksista.⁴ Käsitteiden nimeäminen, määrittely ja käyttö on tämän toiminnan ytimessä. Ideologioiden 'käsitteellistä morfologiaa' tutkivan Michael Freedenin mukaan poliittiset käsitteet, kuten tianxia tai länsi ovat luonteeltaan hyvin epämääräisiä ja sen vuoksi loputtomien käsitteellisten kiistojen kohteina. Niin ideologiat kuin poliittiset filosofiatkin pyrkivät siten määrittämään käsitteiden sisältöjä omista näkökulmistaan, sillä käsitteet ohjaavat myös konkreettisen politiikan suuntaa. (ks. Freedon 1996).

Reinhart Koselleck tarkentaa itsensä käsitteen (*concept*) määritelmää korostamalla, että käsitteet eivät ole sama asia kuin sana. Koselleckille käsitteet ovat 'merkitysten tiivistymiä' (*concentrates of meaning*), joita voidaan ajatella myös ilman niihin suoraan viittaavaa sanaa. Sana on siten vain eräänlainen säiliö sisältämilleen merkityksille, jotka voivat vaihdella huomattavasti sekä ajasta että paikasta riippuen. Käänteisesti ajateltuna myös eri sanat tai termit voivat viitata samoihin käsitteisiin. (Koselleck 2004, 85)

Artikkeli yhdistää Freedenin ja Koselleckin metodillisia näkemyksiä ja vertaa tianxia-teorian ydinkäsitteitä yllä mainitun hegemonisen vakauden teorian varianttien käsitteisiin. Se analysoi, käyttääkö tianxia-teoria yksinkertaisesti erilaista *sanastoa* puhuessaan *käsitteistä*, jotka ovat pohjimmiltaan samankaltaisia. Tianxia-teoretikot käyttävät sanoja kuten hegemoni (霸, *ba*) tai imperiumi (帝國, *diguó*) lähinnä viitattaessaan 'länteen', ja tarjoavat tilalle tianxian ja maailmaninstituution kaltaista 'kiinalaista' termistöä, mutta ovatko taustalla piilevät merkitysten tiivistymät käytännössä identtisiä?

⁴Teoriapolitikoinnista ks. Palonen 1997, 130.

Artikkelin analyysi on varsin alustava ja esimerkiksi vertailuun valitut vakiintuneet teorit eivät suinkaan ole ainoat mahdolliset. Teoriaperinteiden keskuudesta on artikkelin rajallisuuden vuoksi myös valittu mukaan vain joitakin ajattelijoita, joten artikkeli pyrkii toimimaan lähinnä eräänlaisena keskustelun herättelijänä.

Artikkeli alkaa hahmottelemalla millainen uusi tianxia-järjestelmä voisi olla teoreetikoiden kirjoitusten valossa. Kuvaus perustuu lähes puhtaasti Zhao Tingyangin kirjoituksiin (monografioihin, akateemisiin artikkeleihin sekä lyhyempiin blogikirjoituksiin), sillä Zhao on kirjoittanut aiheesta laajimmin ja tarkimmin. Kuvauksen jälkeen siirtyy vertailemaan tianxia-mallia ja sen ydinkäsitteitä hegemonisen vakauden teorian käsitteisiin.

Uusi tianxia kiinalaisten edeltäjiensä harteilla

Vaikka tianxiasta puhutaan paljon, ovat teoreetikoiden kuvaukset itse tianxia-järjestelmästä tai sen instituutioista vähäisiä ja epämääräisiä. Valtaosa tianxia-teoriasta käydystä keskustelusta pysyy hyvin abstraktilla tasolla. Se lähinnä analysoi Kiinan historian eri vaiheissa vallinneita järjestelmiä ja vertailee niitä lännen valtiokeskeiseen järjestelmään.

Ainoa teoreetikko, joka on esittänyt yksityiskohtaisempia kuvauksia tianxiasta on Zhao Tingyang, jonka mukaan tianxia-järjestelmä oli olemassa vain läntisen Zhou-dynastian aikaan (n. 1046–771 eaa.) Zhao pitää läntisen Zhoun poliittista järjestelmää (nykytermein feodalismia muistuttavaa *fengjian*-järjestelmää) eräänlaisena ihanteellisena kaavakuvana, jonka pohjalle myös tulevaisuuden globaalin tianxian tulisi pohjautua:

Emme kykene näkemään ennalta realisoituuko tulevaisuuden tianxia vai ei. Emme myöskään kykene ennalta arvioimaan minkälaiset olisivat sen instituutiot, koska emme voi tietää tulevaisuuden yhteiskunnallisia olosuhteita. Mutta mikäli spekuloidemme että tulevaisuuden tianxia on mahdollinen, niin sen ”sanakirja” on mitä luultavimmin perinyt käsitteitä muinaisesta [läntisen Zhoun] tianxiasta. (Zhao 2019)⁵

Zhaon mukaan läntisen Zhou-dynastian aikaisen tianxia-järjestelmän keskeiset komponentit ovat ajattomia, ja ne tulisi modernisoida nykypäivän yhteiskuntajärjestyksen mukaisiksi. Kirjoituksissaan Zhao analysoi Zhou-dynastian aikaisen poliittisen järjestelmän piirteitä ja hahmottelee niiden pohjalta miten uutta tianxiaa, joka ratkaisisi nykypäivän maailmanpolitiikan ongelmat.

On huomattava, että historialliset lähteet läntisen Zhoun ajalta ovat äärimmäisen vähäisiä ja monitulkintaisiin legendoihin sekoittuneita. Edes tianxian käsitettä itseään ei aikalaislähteissä juurikaan mainita.⁶ Zhaon näkemys muinaisesta tianxiasta edustaa siten vahvasti hänen omaa tulkintaansa ja Zhao on itsekin todennut, ettei hän tee historiantutkimusta vaan ”soveltaa muinaisia aineistoja nykypäivän ongelmien ja ajattelun tueksi teoreettisen innovaation toivossa”.⁷

⁵我们无法预想未来天下体系是否能够实现，也无法预想未来天下体系的具体制度安排，因为无法预知未来社会的情况。但假如未来天下体系是可能的，新天下体系的“词典”里将可能包含一些与古代天下观念有着继承关系的关键词。

⁶Historiallisiin lähteisiin ja arkeologiaan pohjautuvasta Zhou-dynastian tutkimuksesta ks. Li 2006 ja Shaughnessy 1999. Tianxian käsitteestä Zhou-dynastian aikana ks. Pines 2002.

⁷Zhao 2008, 85. “试图利用古代资源提出一个当代问题和当代思路，以此期望理论创新。”

Läntisen Zhou-dynastian tianxia-järjestelmä

Mikä juuri Zhou-dynastian järjestelmässä oli erityistä? Zhaon mukaan Zhou oli itsessään pieni valtio, mutta joutui hallitsemaan koko tunnettua maailmaa. (Zhao 2016, 49–60) Zhou ei voinut luottaa tyypillisen imperiumin sotilaalliseen ylivaltaan vaan sen oli pystytettävä järjestelmä, jolla oli niin huomattava 'vetovoima' (诱惑力, *youthuoli*) että kaikki alueen valtiot ja toimijat halusivat liittyä siihen vapaaehtoisesti. (Zhao 2010; Zhao 2016, 49–60) Zhou perusti "universaalisti jaettujen etuuksien järjestelmän" joka tarjosi enemmän hyötyä siihen liittymiselle kuin siitä pois jäämiselle, ja jonka jäsenet tukivat toisiaan omien intressiensä ajamisen sijaan (kuten lännen kansallisvaltiot). (Zhao 2010)

Järjestelmän ytimessä oli Zhoun kuninkaan valtio, jota Zhao kutsuu myös 'maailman keskussuojelijaksi' (世界监护中心的宗主国, *shijie jianhu zhongxinde zongzhuguo*). Keskuksen ympärillä olivat 'vasallivaltiot' (诸侯国, *zhuhou guo*), joita Zhao kutsuu joskus 'maantieteellisiksi rakenteiksi' (局域, *juyu*) tai 'alueellisiksi hallinnoiksi' (地方性统治, *difangxing tongzhi*) eritelläkseen ne läntisestä valtion käsitteestä. (Zhao 2010; Zhao 2016, 69–75)

Zhaon mukaan keskuksella oli järjestelmässä 'omistusoikeus' (所有权, *suoyouquan*). Se hallitsi kaikkia 'globaaleja' resursseja, kuten jokia ja pyhiä vuoria, joita yksikään valtio ei voinut itsekseen omistaa. Vasallivaltioilla oli puolestaan 'käyttöoikeus' (使用权, *shiyongquan*) omissa valtakunnissaan, eikä keskus puuttunut niiden sisäisiin asioihin. Koko järjestelmässä oli kolme tasoa: maailman taso, vasallivaltioiden taso sekä alueellinen taso ja järjestelmä oli 'universaalisti läpäisevä' (普遍传递, *pubian chuandi*): kaikkien tasojen yksiköt olivat ominaisuuksiltaan samankaltaisia, mutta keskittyivät ainoastaan oman tasonsa poliittisiin haasteisiin. (Zhao 2008, 26)

Vaikka keskusvaltiota ei Zhaon mukaan tulisi kutsua sotilaalliseksi hegemoniksi, oli sillä silti järjestelmän suurin sotilasvoima: kuusi armeijaa (军, *jun*). Vasallivaltioilla oli pienemmät armeijat, niin että suurelle valtiolle saatettiin sallia kolme armeijaa ja pienelle vain yksi. Yhdessä vasallivaltiot kykenivät siten helposti kaatamaan keskusvaltion, mikäli sen moraalinen vetovoima heikkeni, mutta ne kykenivät myös rauhoittamaan kapinoita pienemmissä valtioissa. Eräänlainen valtatasapaino ja kollektiivisen turvallisuuden järjestelmä vallitsi vasallivaltioiden ja keskuksen välillä. (Zhao 2010)

Sotilaallinen pelote ei ollut Zhaon mukaan olennainen, koska tianxia perustui keskuksen 'vetovoimaan', ja etuuksiin, joita järjestelmän vakaus toi sen kaikille jäsenille. Johtavat periaatteet tianxiassa olivat 'ulkopuolettomuus' (无外, *wuwai*) ja 'taivaan alinen maailma kuuluu kaikille' (天下为公, *tianxia weigong*), joiden mukaan mikä tahansa valtio tai heimo sai liittyä tai erota järjestelmästä oman tahtonsa mukaisesti. Tianxian ulkopuolisia kansoja kyllä pidettiin 'barbaareina' ja jäseniä 'sivistyneinä', mutta barbaareilla oli aina mahdollisuus liittyä tianxian jäseniksi alistumalla keskusvaltion valtaan. Tianxiassa ei siten Zhaon mukaan ollut 'toiseutta' ja jakoa sisäiseen ja ulkoiseen, toisin kuten lännessä, jonka maailmankuva perustuu Zhaon mukaan oikeauskoisten ja pakanoiden väliselle, tiukalle kahtiajaolle. (Zhao 2016, 77–80)

Uusi tianxia

Zhaon mukaan läntisen Zhou-dynastian aikainen järjestelmä toimii eräänlaisena kaavakuvana nykyaikaiselle uudelle tianxialle. Jos nykypäivän suvereeneihin valtioihin pohjautuva kansainvälinen järjestelmä muunnettaisiin uudeksi tianxiaksi, tarvitsisi se ensiksi uuden keskusinstituution tai jonkun nykyisistä suurvalloista olisi noustava tähän asemaan. Tämän *maailmaninstituution* tulisi sisäistä 'maailmallinen filosofia', eli nähdä maapallo itsessään suvereenina poliittisena yksikkönä ja pyrkiä suojelemaan maapallon pitkän aikavälin intressejä. Instituution tulisi myös pitää rationaalisen ainoastaan sellaista toimintaa joka lisää kaikkien intressejä tasapuolisesti. (Zhao 2017)⁸

Maailmankatsomuksensa lisäksi maailmaninstituutiolla tulisi olla riittävästi sotilaallista ja taloudellista valtaa, jotta sen auktoriteetti muiden valtioiden yllä olisi selvä. Maailmaninstituutio pitäisi hallussaan 'maailman suvereniteettia' (世界主权, *shijie zhuquan*) ja hallitsisi suoraan kaikkia globaalien mittakaavan resursseja. (Zhao 2016, 27–30) Zhao on esittänyt ohimennen, että nykymaailmassa nämä globaalit resurssit voisivat liittyä esimerkiksi avaruuteen, meriin sekä sellaisiin resursseihin (öljy, ydinvoima), jotka tulisi jakaa maailman yhteisen hyvän nimessä. (Zhao 2010)

Nykyiset kansallisvaltiot voisivat jatkaa olemassaoloaan uudessa tianxiassa ja niiden sisäisiin asioihin ei puututtaisi. Koska kansallisvaltio ei tianxiassa olisi hallitseva yksikkö, myös monenlaiset muut alueelliset yksiköt otettaisiin mukaan järjestelmän jäseniksi, kunhan ne alistuisivat maailmaninstituution johdon alaisuuteen. Valtioiden suvereniteettia ulkopoliitikassa ja kansainvälisen politiikan kysymyksissä sen sijaan rajoitettaisiin huomattavasti. Maailmaninstituutio valvoisi kaikkien alueellisten yksiköiden ulkosuhteita, ja myös koordinoisi ja neuvottelisi yksiköiden väliset konfliktit. Rajan vetäminen ulko- ja sisäpoliittisten kysymysten välille tulisi olemaan hankalaa, mutta maailmaninstituutiolla olisi tämän määrittelyssä viimeinen sana.

Alueelliset yksiköt saisivat säilyttää asevoimansa, mutta niiden tulisi luovuttaa joukkoja maailmaninstituution käyttöön. Joukkojen lisäksi alueelliset yksiköt joutuisivat luovuttamaan työvoimaa globaaleihin hankkeisiin, joskin Zhaon mukaan tämä voitaisiin organisoida myös jonkinlaisen globaalien veron kautta. (Zhao 2010)

Uudessa tianxiassa vallitsisi selvä hierarkia, mutta ideologiselta luonteeltaan järjestelmä olisi vapaa ja suvaitseva. Yksi Zhaon keskeisimmistä kritiikeistä nykyistä kansainvälistä järjestelmää kohtaan on kohdistunut järjestelmän 'ideologiseen hegemoniaan', jonka mukaan länsi pakottaa poliittisen ideologiansa ja arvomaailmansa (nk. 'universaalit arvot') muille valtioille. Uudessa tianxiassa ei olisi ideologista hegemoniaa, vaan erilaisten kulttuurien ja poliittisten ideologioiden kesken vallitsisi harmoninen moninaisuus:

Tianxia-malli tunnustaa ainoastaan poliittisen yhteneväisyyden ja universaalisti jaetun ihmisyyden, mutta se ei tunnusta mitään muita periaatteita, erityisesti mitään ideologisia tai uskonnollisia periaatteita. Se kiistää legitimitetin ideoilta, jotka on pakotettu toisille [...], ja se kiistää legitimitetin niin kutsuuilta universaaleilta ideoilta. Tianxia kunnioittaa kaikkien kulttuurien vapautta olemassaoloon ja luonnolliseen kuolemaan. (Zhao 2011, 100)⁹

Uudessa tianxiassa ei siis olisi minkäänlaista yhteisesti jaettua arvopohjaa, paitsi fundamentaalinen periaate, jonka mukaan yksiköt jakavat saman maailman ja niiden tulee sen vuoksi kunnioittaa toistensa erilaisuutta. Zhao on kuvannut järjestelmää myös termillä 'yksi järjestelmä, monta instituutiota'. (Zhao 2018)

⁸Zhao kutsuu tätä 'suhteelliseksi rationaalisuudeksi'. Sen vastinpari on 'individualistinen rationaalisuus', jonka mukaan rationaalista on ainoastaan sellainen toiminta, joka tuo yksilölle hyötyä.

⁹由于天下模式只承认政治一致性和人性普遍性，而不再更多地承认任何别的原则，尤其是否认了任何意识形态(特别是宗教)的普适性，否认把任何特殊价值观强加于人的合法性[...]，否认把特定价值观普遍化的合法性，从而认可了各种文化的自由存在和自然存亡。

Uudessa tianxiassa monenlaiset erilaiset instituutiot, kuten konservatiiviset islamilaiset valtiot ja liberaalit demokraatit voisivat kukoistaa rinnakkain, kunhan ne vain luovuttaisivat ulkosuhteidensa hallinnan maailmaninstituutiolle ja antaisivat keskuksen harmonisoida kanssakäymisensä. Nämä ovat myös ainoat ehdot tianxiaan liittymiselle. Zhaon esittelemä malli ei siten sulje pois mahdollisuutta, että valtiot irtautuvat tianxiasta tai peräti perustavat tianxian vastaisen liittouman. Maailmaninstituutio on sotilaallisesti suhteellisen heikko, eikä voi estää tätä. Sen tulee jatkuvasti vaalia moraalista ylivoimaisuuttaan sekä vetovoimaisuuttaan, jotta järjestelmä tarjoaisi tarpeeksi etuuksia siinä pysymiseen, ja jotta eroaminen ei näyttäisi houkuttelevalta vaihtoehdolta.

Mikäli maailmaninstituutioksi ei kohoaisi yksikään nykyisistä suurvalloista, tulisi sitä varten perustaa uusi elin. Zhao ei pidä YK:ta uskottavana maailmaninstituutiona, koska YK:n toiminta pohjautuu läntisten suurvaltojen määrittämiin 'universaaleihin arvoihin'. Lisäksi YK on Zhaon mukaan lähinnä kansallisvaltioiden keskustelufoorumi, jossa valtiot ajava maailman etujen sijaan vain omia etujaan. YK ei ole oikeasti kiinnostunut maailman tason kysymyksistä ja se on ikään kuin "agora, jolta puuttuu oma polis". (Zhao 2009, 6–17)

Uusi maailmaninstituutio ei olisi edustuksellinen instituutio maailman valtioille, eikä se olisi luonteeltaan demokraattinen, koska ensinnäkin demokratia lähinnä vääristää kansan tahtoa, sillä sen vaalien tulokset ovat lyhytnäköisiä ja erilaisten eliittien manipuloitavissa. (Zhao 2011, 17–23) Toisekseen globaali demokratia ei ole Zhaon mukaan yksinkertaisesti mahdollinen, joskaan Zhao ei tarkenna miksi, eikä kommentoi globaalien demokratian teorioita juuri lainkaan. (Zhao 2011, 94–95)

Maailmaninstituutio kyllä seuraisi 'kansan tahtoa' (民心, *minxin*), mutta tähän on Zhaon mukaan demokratiaa parempia keinoja. Zhao ilmeisesti tarkoittaa, että maailmaninstituutiota tulisi johtaa tietty tarkkaan valittu ja moraalisesti ylivertainen eliitti, joka seuraisi ja tutkisi kansalaisten mielialoja ja kykenisi siten arvioimaan kansan tahdon vääristäviä vaaleja tarkemmin. Se saisi legitimitteettinsä tehokkuudestaan toimittaa maailmalle sen mitä maailma tarvitsee. (Zhao 2011; 17–23. Zhao 2006)¹⁰

Vaikka maailmaninstituutio ei olisi demokraattinen, sen asema ei olisi pysyvästi kiveen hakattu. Zhao esittää, että mikä tahansa jäsenyksikkö voi teoriassa nousta tianxian johtoon, mikäli vanha maailmaninstituutio taantuu moraalisesti. Kuinka tämä käytännössä tapahtuisi, ei kuitenkaan käy ilmi Zhaon kuvauksesta. (Zhao 2016, 69–75)

Miten uusi tianxia perustetaan? Tämänkään suhteen Zhao ei anna yksityiskohtaisia ohjeita. Hän on kuitenkin samaa mieltä muiden tianxia-teoreetikoiden kanssa siitä, ettei uutta järjestelmää voida pystyttää sotilaallisella voimalla. Zhao vaikuttaa toivovan, että tianxia ikään kuin emergoituu tulevaisuudessa maailman yhtenäisriippuvuuden kasvaessa. (Zhao 2016, 30)

Tianxia ja hegemonia

Lyhyesti tiivistettynä uusi tianxia vaikuttaa globaalilta, hierarkkiselta järjestelmältä tai liittoumalta, joka suvaitsi kulttuurista ja ideologista monimuotoisuutta ja jolla olisi moraalisesti ylivertainen johto. Seuraavaksi tianxian ydinkäsitteitä verrataan hegemonisen vakauden teorian eri variantteihin.

¹⁰Järjestelmä muistuttaa nyky-Kiinan 'demokraattista sentralismia' toteuttavaa hallintoa.

'Hegemonia' vaikuttaa aluksi perin väärältä käsitteeltä tianxia-järjestelmää kuvaamaan, sillä tianxia on teoreetikkojen itsensä mukaan nimenomaisen anti-hegemoninen ja anti-imperialistinen käsite. Zhaon mukaan:

[Tianxia] maailmanjärjestys ei ole tietty hegemoni tai suurvaltojen liitto, joka hallitse maailmaa. Se on 'maailmansuvereniteetin järjestys', joka ottaa koko maailman edun mittatikutukseen. Yksi valtio ei siinä säädä sääntöjä maailmalle, vaan maailma säätää säännöt kaikille valtioille. (Zhao 2016, 211)¹¹

Zhaon mukaan tianxian tulkitseminen hegemoniseksi järjestelmäksi on osa lännen ahdistusta sen kohdatessa paremman maailmankäsitteen ja menettäessään monopoli asemansa globaalien arvojen määrittäjänä. (Zhao 2008, 85)

Mutta onko kyseessä vain sanaleikki? Kun 'hegemonian' käsitteestä riisutaan moraaliset arvolataukset ja normatiiviset konnotaatiot, viittaa käsite yksinkertaisesti kansainväliseen järjestelmään, jolla on sotilaallisesti tai muutoin vahva keskus. Adam Watson on esimerkiksi määritellyt hegemonin yksinkertaisesti:

[Hegemoni on] voima tai auktoriteetti, joka on kyennyt määrittelemään järjestelmän 'lain ja järjestyksen', ja joka hallitsee jossain määrin järjestelmän jäsenvaltioiden ulkopoliittikkaa, mutta sallii niille sisäpoliittisen itsenäisyyden. (Watson 1992, 15)

Vaikka Zhao ja muut tianxia-teoreetikot pyrkivät kiistämään tianxian ja hegemonian käsitteiden yhteyden soveltamalla erilaista sanastoa, on Zhaon tianxia-kuvauksessa paljon samankaltaisuuksia hegemonisen vakauden teorioiden ideoiden kanssa.

Yhdysvaltain johtavan maailmanpoliittisen aseman uskottiin 1970-luvun lopulla olevan taantumassa, ja nopeasti vahvistuvat talousmahdit, kuten Japani ja Saksa nähtiin nousevina haastajavaltioina. Keskustelut hegemonisen keskuksen merkityksestä kansainvälisissä järjestelmissä heräsivät ja hegemonisten järjestelmien tutkimuksesta kiinnostuttiin monissa eri oppiaineissa. (Wyatt-Walter 1996) Esimerkiksi sosiologi Immanuel Wallersteinin 'maailmanjärjestelmäteoria' näki valtiot yksinkertaisesti vain hammasrattaina 'maailmanjärjestelmän' koneistossa, joka jakaantui 'keskukseen' ja 'periferiaan'. Historioitsija Paul Kennedyn suurteos *The Rise and fall of great powers* tarkasteli puolestaan historian mahtavimpia imperiumeja ja yritti selittää rakenteellisia syitä niiden nousuille ja romahduksille. (Kennedy 1989, Wallerstein 2011)

Maailmanpolitiikan oppiaineessa hegemonisen vakauden teorit rakentavat realistisen tradition työlle ja hyväksyvät sen lähtökohdat sotilaallisen ja taloudellisen vallan keskeisyydestä. (Wohlfort 2011; Pukarinen 2019) Teorian kannattajien mukaan kansainvälinen 'anarkia' ei ole kuitenkaan yhtä vallitseva tila kuin neorealistit, erityisesti Kenneth Waltz esittivät. Waltzin tunnetun argumentin mukaan hegemonian kaltaista hierarkiaa esiintyy vain valtioiden sisällä, kun taas maailmanpolitiikka ajautuu lähes aina anarkian ja valtatasapainon tilaan (ks. Waltz 1979). Hegemonisen vakauden teoreetikot väittävät kuitenkin lähes päinvastaisesti, että kansainväliset järjestelmät ovat järkiään muodostuneet tiettyjen vahvojen valtioiden tai valtioryhmien - hegemonien - ympärille.

Hegemonisen vakauden teorit voivat olla joko tiukan analyttisiä, mutta niihin voi sisältyä myös normatiivisia oletuksia hegemonian toivottavuudesta.¹² Analyttinen suuntaus, jota tutkijat kuten Robert Gilpin edustavat, ei ota suoraan kantaa siihen, onko hegemonia toivottava tila vai ei, vaan pitävät hegemonien nousua ja luhistumista yksinkertaisesti

¹¹世界秩序不是某个霸权国家或列强联盟统治世界的秩序，而是以世界共同利益为准的世界主权秩序；不是一国为世界建立的游戏规则，而是世界为所有国家建立的游戏规则。

¹²Michael Webb ja Stephen Krasner ovat jakaneet teorit samaan tapaan 'turvallisuusvarianttiin' (*security variant*) 'julkishyödyke-varianttiin' (*collective goods variant*). Webb & Krasner 1989.

objektiivisena historiallisena tosiasiana, lähes lainalaisuutena. Gilpin esittää vuoden 1981 teoksessaan *War and Change in World Politics*, että kaikilla historiassa esiintyneillä kansainvälisillä järjestelmillä on ollut taipumus ”kehittyä universaalien imperiumin suuntaan”. (Gilpin 1981, 29)

Normatiivisen suuntauksen edustajien (esim. Charles Kindleberger ja John Ruggie) mukaan vahva hegemoninen keskus on suotava ellei jopa välttämätön, jotta kansainvälinen järjestelmä voisi ylipäättään toimia tyydyttävästi. Hegemonin – vaikka sana itsessään sisältää negatiivisia konnotaatioita – ei tarvitse kuitenkaan olla luonteeltaan tyranninen, vaan se voi olla myös hyväntahtoinen ja osoittaa vastuullisuutta toissijaisia valtioita (*secondary states*) kohtaan.

Kindlebergerin tunnetun argumentin mukaan 1920-luvun taloudellinen kriisi ja sen katastrofaaliset seuraukset saivat alkunsa nimenomaan vahvan hegemonin puutteesta, kun Yhdysvallat vetäytyi kansainväliseltä näyttämöltä ja Iso-Britannia oli liian heikko ottaakseen johtavan aseman. (Kindleberger 1981; Kindleberger 1986, 289–305) Hegemonia siis tarvitaan tiettyjen kansainvälisten julkishyödykkeiden tuottamiseen ja taloushistorioitsijana Kindleberger on painottanut sellaisia hyödykkeitä kuin

tasainen, jopa vastasyklinen pääomavirta, sekä mekanismi likviditeetin tarjoamiseen, kun rahoitusjärjestelmä on jähmettynyt paniikkiin. [...] Maailman johdon on myös tiettyyn pisteeseen asti hallittava valuuttojen ulkoisia vaihtoarvoja sekä tarjottava koordinoitava valtioiden sisäistä rahapolitiikkojen. (Kindleberger 1981, 248)13

Hegemoniksi voitaisiin teoriassa pystyttää myös maailmanhallitus, mutta Kindleberger pitää ajatusta liian utopistisena. On realistisempaa, että hegemonina toimii yksi suurvalloista, mutta sen tulisi olla hyvin vahva suhteessa toisiin valtioihin, sillä ”tanskoista koostuva maailma on aivan yhtä epävakaa kuin preusseista koostuva maailma.” (ma. 253)

Kindleberger painottaa, että hegemonin on jatkettava julkishyödykkeiden tuottamista, vaikka se kohtaisi ankaraa kritiikkiä ja vaikka ’vapaamatkustelevat’ valtiot pyrkisivät hyötymään sen toiminnasta. Hegemonin on ymmärrettävä, että se tukee toiminnallaan koko järjestelmän terveyttä ja että sen valta-aseman romahtamisesta seuraisi ”pitkä ja vaarallinen prosessi, jonka aikana uusi johto voitaisiin pystyttää uuden legitimitietin perustalle. (ma. 252)

Tämä ”vaarallinen prosessi” on kuitenkin Gilpinin (1981)mukaan tasaisesti toistuva ja välttämätön ilmiö maailmanpolitiikassa. Gilpinin mukaan hegemonit nousevat valtaan hegemonisissa sodissa, joiden jälkeen valta kansainvälisessä järjestelmässä jaetaan uudelleen. Hegemonin asema ei Gilpinin mukaan kuitenkaan perustu puhtaaseen sotilaalliseen ja taloudelliseen valtaan, vaan myös arvovaltaan (*prestige*), sillä toissijaiset valtiot tunnustavat ja jopa ihailevat hegemonin asemaa. Gilpin lisää myös hegemonin tukevan aina asemaansa ”uskonnolla tai ideologialla, joka legitimoit hegemonin vallan muihin valtioihin.” (Gilpin 1981, 30).

Gilpin painottaa teoriassaan realistien tapaan kovaa, sotilaallista ja taloudellista valtaa, mutta toiset teoreetikot, kuten Robert Cox, ovat kehittäneet ajatusta hegemonin ideologisesta vallasta Gilpiniä pidemmälle. Coxin mukaan hegemonisen valtion

¹³”steady if not countercyclical flow of capital, and a rediscount mechanism for providing liquidity when the monetary system is frozen in panic. [...] The world leadership must also manage, in some degree, the structure of foreign-exchange rates and provide a degree of coordination of domestic monetary policies.”

on perustettava olemukseltaan universaali maailmanjärjestys. Ei siis järjestys, jossa yksi valtio riistää suoraan toisia, vaan järjestys, jonka suurin osa jäsenvaltioista (tai ainakin kaikki valtiot hegemonin valtapiirissä) kokisi olevan omien etujensa mukainen. (Cox 1993, 61)

Coxin mukaan kova materiaalinen valta ja 'suora riistäminen' (*direct exploitation*) ei ole koskaan historiassa riittänyt todellisen, pitkäikäisen hegemonian pystyttämiseen. Hegemonit pystyttävät asemansa laajentamalla hegemonivaltion johtavan luokan hegemonian kansainväliseksi, jolloin "hegemonivaltion sisäiset taloudelliset ja yhteiskunnalliset instituutiot, kulttuuri ja teknologia tulevat jäljitellyiksi ulkomailla". (Ibid. 61) Perustamiensa kansainvälisten instituutioiden kautta hegemoni siis laajentaa ja vakiinnuttaa oman ideologiansa, normistonsa ja maailmankuvansa globaaleiksi ja alemman tason valtiot integroivat itsensä passiivisesti sen pystyttämään järjestelmään. John Ruggie on kutsunut hieman samaan tapaan nykyisin vallitsevaa kansainvälistä järjestelmää 'pinttyneeksi liberalismiksi' (*embedded liberalism*), jossa tietyn arvomaailman - tässä tapauksessa liberalismiin - asema on hyväksytty ja siitä on tullut osa yhdessä jaettujen arvojen ja oletusten viitekehystä. Pelkän sotilaallisen ylivallan sijaan hegemonia maailmanpolitiikassa on myös Ruggielle "vallan ja legitiimin tarkoituksen yhdistelmä". (Ruggie 1982, 385)

Yllä esitellyn hegemonisen vakauden teorian käsitteistön avulla voidaan kuvailla ja analysoida monenlaisia erilaisia hegemonisia järjestelmiä - sekä historiallisia, olemassa olevia kuin potentiaalisiaakin - joissa on vaihteleva sekoitus kovaa sotilaallista ja taloudellista valtaa, sekä ideologista vetovoimaa. *Pax Romana*, islamilainen kalifaatti tai nykypäivän liberaali kansainvälistä järjestelmä mahtuvat kaikki hegemonisen vakauden teorian viitekehykseen.

Myös Zhaon kuvailema tianxia-järjestelmä sopii lähes sellaisenaan teorian käsitteiden sisään. Tianxia olisi hegemoniateoreetikoiden viitekehyksessä tarkasteltuna hegemoninen järjestelmä, joka nojaisi enemmän arvovaltaan ja ideologiaan kuin kovaan valtaan, ja joka muistuttaisi kindlebergiläistä, julkishyödykkeitä jakelevaa, hyväntahtoista hegemonia. Tianxian maailmaninstituution asema perustuu sen moraaliseen ylivoimaan, vetovoimaiseen luoteeseen ja sen tarjoamiin julkishyödykkeisiin. Tianxian mitään ideologiaa tukematon luonne voitaisiin myös Coxia seuraten nähdä omansa laisena uusgramscilaisena ideologisen hegemoniana, jonka asemaa maailmaninstituutio suojelisi.

Tianxian kaltainen, sotilaallisesti heikko, mutta ideologialtaan vahva ja vetovoimainen hegemonia on hegemonisen vakauden teorian valossa epätodennäköinen, mutta ei suinkaan mahdoton järjestelmä. Teorian viitekehystä vasten tarkasteltuna käsitteet kuten 'maailmaninstituutio', 'tianxia-järjestelmä', 'vetovoimaisuus' vaikuttavatkin erilaisten sanojen takana piileviltä käsitteiltä, joilla on lähes identtiset vastinparinsa hegemoniateorioiden keskuudessa.

Tianxia ja liberaali hegemonia

Liberalismi (自由主义, *ziyouzhuyi*) ei ole käsitteenä suosiossa kiinalaisessa akateemisessa keskustelussa, sillä se sisältää konnotaatioita demokratiaan, ihmisoikeuksiin ja muihin käsitteisiin, joita Kiinan kommunistinen puolue ei suvaitse. Tianxia-teoreetikot eivät myöskään käytä liberalistisia termejä eivätkä määrittele tianxia-teoriaa liberaalina järjestelmänä, mutta järjestelmän perusluonne on ilmeisen liberaali: vaikka tianxiaa johtaa vahva keskusinstituutio, on järjestelmän jäsenvaltioilla huomattava autonomia ja järjestelmään kuulumisen on vapaaehtoista. Tianxia ei ole myöskään ideologisesti homogeeninen, vaan järjestelmä tukee kulttuurista ja ideologista monimuotoisuutta.

Maailmanpolitiikassa liberalismi yhdistetään usein järjestelmään, jossa valtiot nauttivat mahdollisimman laajaa koskemattomuutta, mutta tekevät tiivistä yhteistyötä kaupan ja instituutioiden kautta. Liberalismin traditioon on kuitenkin aina kuulunut myös ajattelijoita, jotka kannattavat hegemonialta kalskahtavaa hierarkkista järjestystä. Esimerkiksi monet 1800- ja 1900-luvun liberaalit ajattelijat, kuten John Stuart Mill (1806–1873), Richard Cobden (1804–1865) ja John Bright (1811–1889) argumentoivat hyväntahtoisen, liberaalin maailmanimperiumin puolesta, joka nostaisi alemmat rodut sivistykseen ja kukoistukseen. (Hobson 2012, 33–58) Jopa ankarasta imperialismi- kritiikistään tunnettu John A. Hobson hahmotteli 'liberaalin internationalismin' järjestelmää, jossa olisi vahva keskushallitus. (ks. Hobson 1915)

Nykypäivän 'liberaalin institutionalismin' teoreetikot ovat olleet ambivalentimpia hegemonin merkityksen suhteen. Esimerkiksi Robert Keohane on argumentoinut, että vakaa ja toimiva kansainvälinen järjestelmä voidaan perustaa, ja se voi myös jatkaa toimintaansa ilman hegemonia, kunhan järjestelmän 'regiimit' ovat riittävän vahvoja. (Keohane 2005) Liberaalin institutionalismin piiriin niin ikään lukeutuva John Ikenberry on kehittänyt puolestaan *perustuslaillisen* mallin, jonka mukaan hegemoni tarvitaan vakaan kansainvälisen järjestelmän pystyttämiseksi ja säilyttämiseksi, mutta sen tulee olla luonteeltaan avoin ja vastuullinen.

Hegemoninen järjestelmä on Ikenberryn Gilpiniä mukailevan määritelmän mukaan järjestelmä, jota johtaa yksi tai useampi sotilaallisesti ja taloudellisesti ylivoimainen valtio. Pääteoksessaan *After victory*, Ikenberry esittää, että hegemoniset järjestelmät voivat kehittyä perustuslaillisiksi järjestelmiksi, joissa johtovaltio (*leading state*) sitoo toissijaiset valtiot yhteen sääntöperustaisilla instituutioilla. Neuvotellessaan näiden instituutioiden luonteesta toissijaisten valtioiden kanssa johtovaltio luopuu hieman omasta vallastaan, mutta ansaitsee siten hyväksytyimmän ja vakaamman aseman järjestelmän ytimessä. Johtovaltion toiminnalle on olennaista 'strateginen itsehillintä' (*strategic restraint*). Tällä Ikenberry tarkoittaa, että johtovaltion tulee käyttää ylivoimaista valta-asemaansa hyvin hillitysti ja rajoitetusti, eikä pyrkiä pakottamaan toissijaisia valtioita oman tahtonsa taakse väkivalloin. Näin johtovaltio kykenee säästämään voimiaan ja keskittämään ne järjestelmän kestävyuden kannalta olennaisimpiin tehtäviin. (Ikenberry 2001)

Perustuslaillisen järjestelmän johtovaltio on toissijaisten valtioiden näkökulmasta legitiimi ja luotettava. Se on luonteeltaan avoin, ennakoitava ja sitoutunut järjestelmään – samaan tapaan kuin yritys on sitoutunut osakkaisiinsa. (Ikenberry 2001, 50–69) Demokraattinen johtovaltio on Ikenberrylle luontevin, koska demokraattinen politiikka on ennakoitavampaa, ja koska sen prosessit ovat läpinäkyvämpiä toissijaisille valtioille. Ikenberry ei kuitenkaan sulje pois autoritaarisen valtion toimimista johtovaltiona, mikäli se kykenee sitoutumaan kansainvälisen yhteisön kanssa.

Vaikka Ikenberryn perustuslaillinen malli selittää Yhdysvaltain ulkopolitiikkaa kylmän sodan aikana ja sen jälkeen, sen teoreettinen ydin on samankaltainen Zhaon hahmotteleman tianxia-mallin kanssa. Aivan kuten Ikenberryn perustuslaillinen järjestelmä, myös tianxia on niin 'vetovoimainen' että kaikki toimijat taivaan alla haluavat liittyä siihen vapaaehtoisesti. Kumpaankaan järjestelmään ole pakko sitoutua, mutta niiden tarjoamat taloudelliset ja turvallisuuteen liittyvät houkuttimet vetävät puoleensa vastahakoisempiakin valtioita.

Zhaon käyttämä 'vetovoima' on käsitteenä käytännössä identtinen Joseph Nyen kehittämän 'pehmeän vallan' (*soft power*) käsitteen kanssa. Nyen mukaan pehmeällä vallalla "saavutetaan halutut päämäärät materiaalisten houkuttimien sijaan vetovoimalla", missä Yhdysvaltojen on esitetty olleen hyvin menestyksekkäs. (Ks. Nye 2008, 29)

Tianxian maailmaninstituutio, aivan kuin perustuslaillisen järjestelmän johtovaltio, saa legitimitteettinsä ennakoitavan ja oikeudenmukaisen toimintansa kautta, ja molemmat tavoittelevat koko järjestelmän etua. Zhao on kuitenkin kuvaillut nykyistä kansainvälistä järjestelmää usein 'imperialistiseksi':

Entisaikojen imperiumeilla oli vain valtiollisen rationaalisuuden ja valtion intressin käsitteet. Ne näkivät itsensä maailman hallitsijoina, ja muut maailman osat vain alueina, jotka tulee valloittaa. Vaikka imperiumeja pidettiin kotimaissa legitiimeinä, niiden maailmalle pakottamia sääntöjä ei koskaan pidetty legitiimeinä. Tämä johtuu siitä, että imperialismi näkee maailman aina hallitsemisen kohteena, ei politiikan aktiivisena toimijana. (Zhao 2019)¹⁴

Ikenberryn teoretisoima perustuslaillinen hegemonia on kuitenkin nimenomaan saavuttanut kansainvälisen legitimitetin ja pystyttänyt maailman perustuslain, vaikkei sitä ole virallisesti allekirjoitettu. Vaikka Yhdysvaltain johtama liberaali järjestelmä ei olekaan saavuttanut legitimitteettiä koko maailmassa – eikä kenties koskaan saavutakaan – ei tälle ole mitään teoreettista estettä. Globaaliksi laajentunut perustuslaillinen järjestelmä olisi lähes identtinen tianxian kanssa.

Toisin päin käännettynä Ikenberryn teoria tulkitsisi tianxian eräänlaiseksi perustuslailliseksi järjestelmäksi, jolla olisi oma johtovaltionsa (maailmaninstituutio) sekä omat institutionaaliset suhteensa toissijaisiin valtioihin. Oikeastaan ainoa keskeinen ero liittyisi demokratiaan, sillä perustuslaillinen järjestelmä vaikuttaa pohjautuvan demokraattiseen arvopohjaan. Periaatteessa perustuslaillisen järjestelmän ei kuitenkaan tarvitse perustua liberaaleihin arvoihin, kunhan se vain toimii ja johtovaltio nauttii luottamusta.

Hegemoninen tianxia vai perustuslaillinen tianxia?

Tianxia-teoriasta voi sanoa löytyvän paljon samankaltaisuuksia monien vakiintuneiden, globaalia hallintaa käsittelevien teorioiden kanssa. Käsitteet, Reinhart Koselleckin termien 'merkitysten tiivistymät', joita teoretikot käyttävät, muistuttavat siis toisiaan, vaikka käytetty sanasto vaihtelee.

Sanoja kuten hegemoni ja hegemonismi käytetään usein tianxia-teoreetikoiden keskuudessa kuvailemaan läntisiä suurvaltoja, mutta ei koskaan kuvatessa tianxia-järjestelmää. Zhao Tingyang erityisesti korostaa, ettei tianxian maailmaninstituutio ole sama kuin hegemoni. (ks. Zhao 2016, 211) Hegemonisen vakauden teoretikot käyttävät termiä kuitenkin neutraalisti, ilman arvolatauksia: hegemoni on kansainvälisen järjestelmän vahvin valtio(joukko), joka ylläpitää järjestelmän vakautta ja toimivuutta. Hegemoniset järjestelmät voivat siten olla yksilöllisten piirteidensä puolesta hyvinkin erilaisia ja myös tianxia voitaisiin tulkita sellaiseksi.

Hegemonin käsite vastaa monessakin mielessä tianxian *maailmaninstituutiota*. Autonomiset ja vapaaehtoisesti hegemoniseen järjestelmään liittyvät *toissijaiset valtiot* ovat puolestaan

¹⁴曾經支配世界或仍在支配世界的帝國都只有國家理念和國家利益，都把帝國看作世界的統治者，而把懶得分別看待的“世界其他地方”看作被統治地域。即使其國內政治具有合法性，它們所建立的世界遊戲規則却從沒有政治合法性，因為帝國主義世界觀把世界看成被統治的對象，從沒有把世界看作政治主體

tianxian *alueellisten yksiköiden* käsitteellinen vastinpari. Ne eivät hegemoniateoreetikoiden mukaan läheskään välttämättä kärsi hegemonin riistosta, vaan ovat liittyneet järjestelmään sen vetovoiman vetämänä ja tukevat järjestelmää sen kulttuurisen tai ideologisen luonteen vuoksi. Tianxiassa ei toki ole varsinaista ideologiaa, eikä muita arvoja kuin monimuotoisuuden hyväksyminen, mutta myös ideologiattomuus on omanlaisensa ideologia, jonka tianxia-järjestelmä pakottaa jäsenensä hyväksymään.

John Ikenberryn kuvailema perustuslaillinen järjestelmä muistuttaa myös olennaisilta osin Zhaon tianxiaa. Perustuslaillisen järjestelmän *johtovaltio* on käsitteellinen vastine *maailmaninstituutiolle*, sillä molemmilla on maailmanpolitiikan ylin auktoriteetti, mutta molemmat ovat luonteeltaan eräänlaisia liberaaleja hegemoneja. Sekä johtovaltio että maailmaninstituutio ymmärtävät koko järjestelmän vakauden olevan kaikkien etu. Perustuslaillisen järjestelmän *toissijaiset valtiot* ovat puolestaan tianxian *alueellisten yksiköiden* vastinpari: molemmat ovat autonomisia toimijoita, jotka liittyvät järjestelmään vapaahentoisesti sen vetovoimaisen luonteen ja sen tarjoamien etujen vuoksi.

Käsiteltyjen traditioiden lisäksi vertailua voitaisiin laajentaa moniin muihin teorioihin ja poliittisiin filosofioihin, jotka ovat problematisoineet maailmanpolitiikan luonnetta ja visioineet tianxian kaltaisia ylikansallisia järjestelmiä. Varsin luontevan ja loogisen vertailukohdan tarjoaisi esimerkiksi kosmopolitanismin teoriaperinne, jossa on nimenomaan pyritty kehittämään globaali poliittinen järjestelmä, joka ajaisi maailman etua yksittäisten valtioiden edun sijaan. Vertailukohteiksi sopisivat myös vaikkapa englantilaisen koulukunnan 'solidaristit' (mm. Richard Linklater), (neo)funktionalistiset teorit (mm. David Mitrany ja Ernst Haas), sekä tietenkin marxilaisuus ja maolaisuus.

Teoreettisten mallien vertailun lisäksi tianxiaa voitaisiin verrata historiallisiin tai yhä olemassa oleviin kansainvälisiin järjestelmiin, kuten Euroopan Unioniin, Neuvostoliittoon tai liberaaliin kansainväliseen järjestelmään. EU:ta voisi pitää alueellisena mini-tianxiana, jonka maailmaninstituutio (Parlamentti ja Komissio) keskittyy systeemin tasoihin asioihin, kun taas alueelliset yksiköt (jäsenvaltiot) saavat päättää sisäpolitiikastaan autonomisesti. Tianxian tapaan EU:n maailmaninstituutio rajoittaa alueellisten yksiköiden ulkopoliittikkaa ja vetää ulkopuolisia yksiköitä puoleensa vetovoimallaan. Euroopan tianxiaan voi liittyä ja siitä voi halutessaan erota.

Neuvostoliiton johtama sosialistinen internationalismi voitaisiin nähdä sosialistisena tianxiana, jonka maailmaninstituutio oli Neuvostoliiton hallitus ja jonka alueelliset yksiköt olivat sosialistisia valtioita Kuubasta Pohjois-Koreaan. Maailmaninstituutio koordinoi koko järjestelmän tasoista yhteistyötä, kuten kauppaa ja teknologioiden siirtoa, sekä tuki taloudellisesti takapajuisempia alueita. Se myös rajoitti alueellisten yksiköiden ulkopoliittikkaa. (Rofel 2017, 214–223)

Lopuksi itse nykyinen liberaali kansainvälinen järjestelmä voitaisiin nähdä epäonnistuneena tianxiana. Kosmopoliittisen demokrateorian edustaja David Held on osoittanut, että liberaali kansainvälinen järjestelmä itse asiassa allekirjoittaa paperilla lähes kaikki kosmopolitanismin periaatteet, mutta ei vain kykene toimimaan niiden mukaisesti. Kyse ei siis ole lännen kyvyttömyydestä kuvitella maailmallisen tason politiikkaa, kuten tianxia-teoreetikot väittävät, vaan siitä, että itse globaali hallinta on vaikeampaa kuin sen teoretisoiminen. (Held 2010)

Esitetyn valossa voidaan todeta, että tianxia-teorian tarjoama malli maailmanpolitiikan uudistamiseksi on ohut, epäselvästi kuvailtu eikä läheskään niin erityinen kuin se antaa ymmärtää. Monet sen käsitteistä vaikuttavat vakiintuneissa teorioissa esiintyvien ja rikkaammin kuvailtujen käsitteiden varjoilta, ja toisin kuin vakiintuneet teorit, tianxia-

teoria ei tarjoa juuri minkäänlaisia konkreettisia ratkaisuja kansainvälisen järjestelmän kehittämiseksi.

Epäselvästikin kuvailtu tianxia-teoria toimii kuitenkin hyvin retorisenä välineenä, sillä sen väitteet kiinalaisen 'maailmallisen' ajattelun uniikkiudesta ja lännen kaoottisuudesta ovat vetoavia ja mielenkiintoisia. Kun tianxia nähdään tieteellisen teorian sijaan paloslaisesti poliittisena argumenttina ja haastavana maailmanpolitiikan metatason narratiivina, on sen väitteiden totuudenmukaisuus toissijaista, sillä vääristyneinäkin ne tuovat kiinalaisia käsitteistöä maailmanpolitiikan keskustelupöytiin. Lisäksi tianxia-teorian ideat vastaavat ihanteellisesti presidentti Xi Jinpingin kutsuun ryhtyä luomaan kiinalaisia käsitteitä sekä "uutta kieltä, jonka kansainvälinen yhteisö helposti ymmärtää ja hyväksyy, ja joka voi ohjata tutkimusta ja keskustelua kansainvälisessä akateemisessa yhteisöissä." (Rolland 2020)

Lähteet

- Archaya, Amitav & Buzan, Barry (2010): "Why is there no non-Western international relations theory?" Teoksessa: Acharya, Amitav & Buzan, Barry (toim.) *Non-Western international relations theory: Perspectives on and beyond Asia*. London & New York: Routledge. 1-25.
- Babones, Salvatore (2017): *American tianxia: Chinese money, American power, and the end of history*. Bristol: Policy Press.
- Callahan, William (2008): "Chinese visions of world order: post-hegemonic or a new hegemony?", *International Studies Review*. 10(4). 749-761.
- Callahan, William (2013): *China Dreams: 20 visions of the future*. Oxford: Oxford University Press.
- Cox, Robert (1993): "Gramsci, hegemony and international relations: An essay in method". Teoksessa: Gill, Stephen. (toim.) *Gramsci, Historical Materialism and International Relations*. Cambridge: Cambridge University Press. 49-66.
- Dreyer, June T. (2015): "The 'Tianxia trope': will China change the international system?", *Journal of Contemporary China*. 24(96). 1015-1031.
- Freedon, Michael (1996): *Ideologies and political theory: A conceptual approach*. Oxford: Clarendon Press.
- Ge, Zhaoguang (2015): "对“天下”的想象—一个乌托邦想象背后的政治、思想与学术". *Aisixiang* <http://www.aisixiang.com/data/92884.html> 2.12.2019.

- Gilpin, Robert (1981): *War and change in world politics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Held, David (2010): *Cosmopolitanism: Ideas and realities*. Cambridge: Polity Press
- Hobson, John. A. (1915): *Towards international government*. New York: The Macmillan Company.
- Hobson, John M. (2012): *The Eurocentric conception of world politics: Western international theory, 1760–2010*. Cambridge: Cambridge University Press
- Ikenberry, John G. (2001): *After victory: institutions, strategic restraint and the rebuilding of order after major wars*. Princeton (N.J.): Princeton University Press.
- Kallio, Jyrki (2016): *Towards China's strategic narrative: On the construction of the historico-cultural roots of China's national identity in the light of the Chinese debate relating to the rise of traditional schools of thought*. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Keohane, Robert O. (2005): *After hegemony: cooperation and discord in the world political economy*. Princeton, N.J. : Princeton University Press.
- Kennedy, Paul (1989): *The rise and fall of great powers*. New York: Vintage Books
- Kindleberger, Charles (1981): "Dominance and Leadership in the International Economy: Exploitation, Public Goods, and Free Rides". *International Studies Quarterly*. 25(2). 242–254.
- Kindleberger, Charles (1986): *The world in depression 1929–1939*. Berkeley / Los Angeles / Lontoo: University of California Press.
- Kopra, Sanna (2016): "'Länsi' ja Kiinan poliittinen identiteetti". *Kosmopolis*. 46(3). 37–46.
- Koselleck, Reinhart (2004): *Futures past : On the semantics of historical time*. New York: Columbia University Press.
- Käkönen, Jyrki (2018): "Tianxia ja Kiinan maailmanpolitiikka". *Politiikasta* 6.3.2018. <https://politiikasta.fi/tianxia-ja-kiinan-maailmanpolitiikka/>
- Lei, Yi (2011): "中国现代的'华夏中心观'与'民族主义'" Teoksessa: Xing, Yue (toim.) 文化与国际关系:精选文献导读. Tianjin: Tianjin renmin chubanshe. 347–352.
- Li, Feng (2006): *Landscape and power in early China: The crisis and fall of the Western Zhou 1045-771 BC*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Li, Mingming (2011): "论天下思想中的政道与治道", *Shijie jingji yu zhengzhi*. 2011(12). 109–125.
- Palonen, Kari (1997): *Kootut retoriikat: Esimerkkejä politiikan luennasta*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston Yhteiskuntatieteiden, valtio-opin ja filosofian julkaisuja 11.

- Pines, Yuri (2002): "Changing views of 'tianxia' in pre-imperial discourse". *Oriens Extremus*. 43(1). 101–116
- Pukarinen, Aappo (2019): "Yhdysvaltain ja kiinan suhde kiristyy kiinan satavuotistavoitteen lähestyessä: uusklassisen realismin näkökulma kansainvälisen järjestelmän määrittävien toimijoiden suhteeseen", *Kosmopolis*. 49(1). 49–72.
- Puranen, Matti (2020): *Warring states and harmonized nations: Tianxia theory as a world political argument*. Väitöskirja. Tulossa.
- Puranen, Matti (2019): "A non-world: Chinese perceptions of the Western international order." Teoksessa: Lehti, Marko & Pennanen, Henna-Riikka & Jouhki, Jukka (toim.) *Contestations of liberal order: The West in crisis?* Cham: Palgrave Macmillan. 315–341.
- Puranen, Matti (2019b): "'All under heaven as one family': Tianxiaist ideology and the emerging Chinese great power identity", *Journal of China and International Relations*, 7(1). 44–61.
- Puranen, Matti (2016): "Kiinalaista maailmanpolitiikan teoriaa rakentamassa", *Politiikka*. 58(4). 327–335.
- Nye, Joseph (2008): *The powers to lead*. Oxford / New York: Oxford University Press.
- Rofel, Lisa (2017): "China's Tianxia worldings: Socialist and post-socialist cosmopolitanisms." Teoksessa: Wang, Ban (toim.) *Chinese visions of world order: Tianxia, culture and world politics*. Durham & London: Duke University Press. 212–234.
- Rolland, Nadège (2020): "China's vision for a new world order." *The national bureau of Asian research report #83*
- Ruggie, John G. (1982): "International regimes, transactions, and change: Embedded liberalism in the Postwar Economic Order" *International Organization*. 36(2). 379–415.
- Schneider, Florian (2014): "Reconceptualising world order: Chinese political thought and its challenge to international relations theory", *Review of International Studies*. 40(4). 683–703.
- Shaughnessy, Edward (1999): "Western Zhou history" Teoksessa: Loewe, Michael & Shaughnessy, Edward (toim.) *The Cambridge history of ancient China: From the origins of civilization to 221. B.C.* Cambridge: Cambridge University Press. 292–351.
- Wallerstein, Immanuel (2011): *The modern world-system I: Capitalist agriculture and the origins of the European world-economy in the sixteenth century*. Berkeley: University of California Press.
- Waltz, Kenneth (1979): *Theory of international politics*. Long Grove: Waveland Press.
- Watson, Adam (1992): *The evolution of international society: A comparative historical analysis*. London & New York: Routledge.

- Webb, Michael C. & Krasner, Stephen D. (1989): "Hegemonic stability theory: an empirical assessment", *Review of International Studies*. 1989(75). 183–198.
- Wohlfort, William C. (2011): "Gilpinian realism and international relations." *International Relations*. 25(4). 499–511.
- Wyatt-Walter, Andrew (1996): "The United States and Western Europe: The theory of hegemonic stability" Teoksessa: Woods, Ngaire. (toim.) *Explaining international relations since 1945*. Oxford: Oxford University Press. 126–155.
- Xu, Jianxin. 2007. "天下体系与世界制度 – 评《天下体系:世界制度哲学导论》", *Guoji zhengzhi kexue*. 2007(10). 113 – 142.
- Zhao, Tingyang (2006): "Rethinking empire from a Chinese concept 'All-under-Heaven' (Tian-xia)", *Social Identities*. 12(1). 29–41.
- Zhao, Tingyang (2008): "天下体系的一个简要表述". *Shijie jingji yu zhengzhi*. 2008(10).
- Zhao, Tingyang (2009): "A political world philosophy in terms of all-under-heaven (tian-xia)". *Diogenes* 221. 5–18.
- Zhao, Tingyang (2010): "天下体系的现代启示". *Wenhua zongheng*.
<http://www.21bcr.com/a/zazhiwenzhang/2010niandisanqi/2010/0612/847.html> 6.3.2018.
- Zhao, Tingyang (2011): 天下体系: 世界制度哲学导论 . Beijing: Renmin daxue chubanshe.
- Zhao, Tingyang (2016): 天下体系的当代性: 世界秩序的实践与想象. Beijing: Zhongxin Chubanshe.
- Zhao, Tingyang (2017): "全球化之势 : 普遍技术和关系理性". *Tansuo yu Zhengming*. 2017(3). 46–48.
- Zhao, Tingang (2018): "天下体系到底是什么? 兼回应塞尔瓦托·巴博纳斯的“美式天下”.
Xinan minzu daxue xuebao: Renwen shehui xuebao. 2018(1). 7–14.
- Zhao, Tingyang (2019): "天下观与新天下体系". *Zhongyang shehuizhuyi xueyuan xuebao*. 2019(2). 70–76.